

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

професора кафедри обліку і аудиту
Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II,
доктора економічних наук, професора **ПОЙДИ-НОСИК Ніни Никифорівни**
на дисертацію **ШЕВЕЛЯ Олександра Олександровича** на тему:
«Регулювання ринку продукції аквакультури в умовах продовольчих викликів»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертації. Для України проблематика регулювання ринку продукції аквакультури в умовах продовольчих викликів має особливе значення. Воєнні дії не лише ускладнили господарську діяльність виробників, а й поглибили наявні проблеми галузевого ринку. У дисертації показано, що відбулося скорочення виробництва продукції аквакультури, товарної риби та особливо рибопосадкового матеріалу, зменшилися виробничі площі й потужності. Одночасно внутрішній ринок продовжує функціонувати за умов значної присутності імпортової рибної продукції. Відтак питання розвитку власного виробництва виходить далеко за межі суто галузевого завдання і безпосередньо стосується продовольчої незалежності, зайнятості, інвестиційного відновлення та ефективного використання національного виробничого потенціалу. За таких умов держава постає перед необхідністю знайти відповідь на питання, яким має бути регулювання ринку продукції аквакультури, щоб воно, з одного боку, не стримувало підприємницьку ініціативу та дію ринкових стимулів, а з іншого – створювало економічні передумови для нарощування внутрішнього виробництва, технологічного оновлення господарств, зниження залежності від імпорту, забезпечення населення вітчизняною рибною продукцією. Вирішення цього питання потребує поєднання економічних, правових, адміністративних інструментів та належного наукового обґрунтування меж і напрямів державного впливу. Саме таке розуміння регулювання ринку послідовно розвивається у представленій дисертації.

У цьому контексті дана дисертація є своєчасним дослідженням, у якому проблематика розвитку аквакультури розглядається крізь призму сучасних економічних і продовольчих викликів. Автор не обмежується констатацією проблем функціонування галузі, а послідовно переходить від теоретичного осмислення природи регулювання ринку до оцінювання його фактичного стану, масштабів імпортозалежності, можливостей використання міжнародного досвіду та обґрунтування конкретних механізмів підтримки національного виробника.

Особливо важливим є те, що в роботі розвиток аквакультури пов'язується з практичними завданнями повоєнного відновлення. Запропоновані автором підходи до стимулювання виробництва, імпортозаміщення, підтримки придбання рибопосадкового матеріалу та оновлення спеціалізованого обладнання спрямовані на створення економічних

передумов для відновлення виробничого потенціалу галузі. Розраховані в дисертації механізми часткової державної компенсації мають конкретне фінансово-економічне обґрунтування, що посилює прикладний характер одержаних результатів.

Таким чином, обрана тема дисертаційного дослідження перебуває на перетині кількох надзвичайно важливих для України завдань – забезпечення продовольчої безпеки, зменшення імпортозалежності, відновлення внутрішнього виробництва, підтримки вітчизняних товаровиробників та формування економічних передумов для повоєнного розвитку аграрного сектору. Саме це визначає актуальність, наукову значущість і практичну затребуваність дисертації О. О. Шевеля та обумовлює необхідність фахової оцінки отриманих у ній наукових результатів.

Обрана здобувачем О. О. Шевелем тема є актуальною, відповідає сучасним потребам економічної науки та практики управління аграрним сектором і спрямована на розв’язання важливої науково-практичної проблеми, що полягає у поглибленні теоретичних і методичних підходів й розробленні рекомендацій, спрямованих на регулювання ринку продукції аквакультури в умовах продовольчих викликів з пріоритетом повоєнної відбудови.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконана відповідно до напрямів наукових досліджень Національного університету біоресурсів і природокористування України та пов’язана з виконанням наукових програм і тем, спрямованих на дослідження проблем функціонування ринку продукції аквакультури задля забезпечення продовольчої безпеки держави. Зокрема, результати дисертації отримано в межах виконання науково-дослідної теми «Наукове обґрунтування агротехнологічних рішень регулювання розвитку циркулярної та блакитної економіки в сільському і рибному господарстві для реабілітації військовослужбовців і повоєнної відбудови України» (номер державної реєстрації 0125U001973). У рамках цієї теми здобувачем удосконалено підходи до забезпечення військових якісними продуктами харчування, обґрунтовано вплив надзвичайних глобальних викликів на продовольчу безпеку України, зумовлений введенням воєнного стану та потребою поставки риби на фронт.

Окремі результати дослідження сформовано під час виконання теми «Прикладні рішення регулювання розвитку сільського та рибного господарства в умовах надзвичайних викликів для національної безпеки України» (номер державної реєстрації 0122U001643), у межах якої розроблено методичні підходи до використання інформаційно-аналітичного путівника рибної продукції України, що систематизує джерело інформації щодо асортименту, якості, виробничих потужностей національних виробників для структур, відповідальних за продовольче забезпечення Збройних Сил України. Крім того, результати дисертації використано під час виконання науково-дослідної теми «Прикладна розробка новітнього організаційно-економічного механізму регулювання сталого рибальства

і аквакультури через розвиток сільських територій» (номер державної реєстрації 0120U102110). У межах цієї теми здобувачем запропоновано підходи до удосконалення системи регулювання ринку продукції аквакультури на основі проведеного аналізу зарубіжного досвіду галузевого регулювання та державної підтримки.

Таким чином, дисертація О має тісний зв'язок з науково-дослідними програмами і темами, що підтверджує її актуальність, практичне спрямування та відповідність сучасним науковим пріоритетам розвитку аграрного сектору.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Оцінюючи зміст дисертації, слід зазначити, що отримані автором наукові результати є належним чином обґрунтованими та ґрунтуються на системному використанні сучасних методів економічного аналізу. Теоретичні положення дослідження сформовано на основі узагальнення значного масиву наукових джерел, серед яких статті у фахових наукових виданнях України та зарубіжжя, монографії, публікації у міжнародних наукометричних базах даних Scopus та Web of Science, а також аналітичні матеріали міжнародних організацій. Автором опрацьовано значний обсяг наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, присвячених проблемам галузевого розвитку, регулювання ринку продукції аквакультури в складних умовах продовольчих загроз.

Достовірність і обґрунтованість отриманих результатів забезпечуються застосуванням системного та комплексного підходів до дослідження економічних процесів. Здобувачем обґрунтовано використання таких загальнонаукових і спеціальних методів, як системний та діалектичний структурно-логічний економіко-математичний, економіко-статистичний, формалізації, факторний, системний підхід, експертного опитування, а також метод наукового абстрагування та синтезу. Інформаційну основу дослідження становлять офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, міжнародні статистичні бази, аналітичні матеріали профільних державних установ і галузевих організацій.

Варто наголосити, що в роботі із застосуванням методів логічного аналізу та синтезу здійснювалося узагальнення отриманих результатів дослідження, що забезпечило послідовність викладення матеріалу, цілісність дослідження та відповідний рівень аргументованості сформульованих висновків і практичних рекомендацій. Використання зазначених методів дозволило систематизувати отримані результати та сформувати обґрунтовані теоретичні узагальнення та пропозиції.

Достатній рівень обґрунтованості наукових положень і висновків забезпечується комплексним підходом до дослідження, що відповідає визначеній меті та поставленим завданням дисертації. Сформульовані автором висновки характеризуються логічністю й послідовністю, ґрунтуються на результатах проведеного аналізу і відображають зміст і наукову новизну запропонованих положень і практичних рекомендацій.

Наукова новизна результатів дослідження, їх достовірність, обґрунтованість та відповідність темі дисертації. Наукова новизна дисертації полягає у поглибленні теоретико-методичних і прикладних підходів до формування конкурентоспроможності галузі аквакультури України та обґрунтуванні напрямів її розвитку в умовах сучасних продовольчих викликів. Автором запропоновано нові підходи до розроблення комплексу заходів регулювання ринку продукції аквакультури, які враховують специфіку здійснення діяльності в аквакультурі, її роль у забезпеченні населення продовольством.

У першому розділі «Теоретичні засади регулювання аграрного ринку в умовах загроз продовольчій безпеці» (с. 36–71) сформовано теоретико-методичне підґрунтя дослідження та послідовно здійснено перехід від загальноекономічного розуміння регулювання ринку до визначення особливостей застосування відповідних механізмів безпосередньо на ринку продукції аквакультури. На с. 36–48 автором проведено ґрунтовне дослідження еволюції наукових поглядів на співвідношення ринкового саморегулювання та державного впливу. Послідовно розглянуто положення класичної, кейнсіанської, неокласичної, інституціональної та неоінституціональної економічних теорій, а також визначено можливості їх застосування до регулювання аграрного ринку й ринку продукції аквакультури. Здобувач обґрунтовано пов'язує трансформацію теоретичних поглядів із необхідністю переходу від домінування концепції ринкового саморегулювання до поєднання ринкових механізмів із державним та інституційним впливом. Заслуговує на позитивну оцінку здійснене автором співвіднесення основних економічних теорій зі специфікою функціонування ринку продукції аквакультури. Кейнсіанський підхід використано для обґрунтування державної підтримки виробництва, інвестицій та інфраструктурного розвитку; положення теорії ринкових провалів – для пояснення необхідності коригування зовнішніх ефектів, інформаційної асиметрії та інших ринкових дисбалансів; інституціональний та неоінституціональний підходи – для розкриття значення прав власності, контрактних відносин, трансакційних витрат, простежуваності та гарантування безпечності продукції. Важливим результатом підрозділу є доведення необхідності формування сучасної моделі регулювання аграрного ринку на основі взаємодії економічних, екологічних і цифрових механізмів. Автор аргументовано доходить висновку, що класична школа акцентує увагу на потенціалі саморегулювання, кейнсіанство – на макроекономічній стабілізації, неокласична теорія – на корекції ринкових провалів, інституціоналізм – на ролі правил і норм, а неоінституціоналізм – на витратах, правах власності та контрактних механізмах. Їх поєднання формує теоретичну основу подальшого дослідження регулювання ринку продукції аквакультури в умовах продовольчих викликів.

Узагальнюючи результати першого розділу, слід позитивно оцінити спробу автора поєднати положення різних економічних шкіл із сучасними галузевими механізмами

регулювання. Результатом стало формування концептуального підходу, що передбачає комплексне застосування економічних, правових, адміністративних, екологічних, соціальних та цифрових механізмів державного впливу.

Другий розділ «Стан і тенденції функціонування ринку продукції аквакультури в Україні та світі» (с. 72–147) має виразне аналітичне спрямування та забезпечує емпіричне підтвердження теоретичних положень, сформованих у першому розділі. У ньому здійснено оцінювання ринкової кон'юнктури, виробництва і пропозиції продукції аквакультури, масштабів імпортозалежності, потенціалу імпортозаміщення та міжнародної практики регулювання галузевого ринку. Автором проведено комплексний аналіз сучасних тенденцій виробництва й реалізації продукції аквакультури (с. 72–106). Простежено зміни основних кількісних і вартісних параметрів функціонування ринку, видового складу виробництва, кількості суб'єктів господарювання та рівня охоплення виробників статистичною звітністю. Особливої уваги заслуговує встановлена автором суперечність між динамікою виробництва та реалізації продукції. За наведеними у дисертації розрахунками, за скорочення виробництва товарної продукції аквакультури до 16,1 тис. тонн обсяг реалізації товарної риби зріс до 10 773,3 тонн. Автором встановлено, що сучасні зарубіжні моделі регулювання поєднують планування, фінансову підтримку, інноваційний розвиток, цифровізацію виробничих процесів та екологічний контроль. Розглянуто норвезьку систему екологічного регулювання «світлофор», стратегічні орієнтири розвитку виробництва лосося і форелі та канадські програми фінансової підтримки галузі. На основі порівняння сформовано комплексний підхід до використання міжнародного досвіду, орієнтований на поєднання фінансових, інноваційних, екологічних та цифрових механізмів і визначення можливостей їх імплементації в Україні в умовах європейської інтеграції та повоєнного відновлення (с. 137–145).

Третій розділ «Напрями вдосконалення регулювання ринку продукції аквакультури для повоєнної відбудови» містить основні науково-прикладні результати дисертації та логічно завершує проведене дослідження обґрунтуванням конкретних інструментів регуляторного впливу, механізмів імпортозаміщення й державної підтримки (с. 148–217).

Запропоновано прикладний інструментарій реалізації політики імпортозаміщення. Автором проведено економічне обґрунтування підтримки виробництва перспективних видів риби та запропоновано бюджетну дотацію на 1 кг виробленої продукції: 117,6 грн для райдужної форелі та 51,6 грн для кларієвого сома з урахуванням формування доданої вартості (с. 166–202). Поглиблено методичне забезпечення оцінювання імпортозаміщення шляхом використання коефіцієнта імпортозаміщення, індексу імпортозалежності, рівня локалізації виробництва, економічного ефекту від переорієнтації державних закупівель

та ефекту для доданої вартості. За розрахунками автора, реалізація запропонованих заходів створює можливість збільшення обсягів виробництва рибної продукції на 25 %.

У висновках дисертації (с. 218–222) систематизовано одержані результати відповідно до поставленої мети та завдань дослідження. Автором узагальнено теоретичні положення щодо регулювання ринку продукції аквакультури, результати оцінювання його сучасного стану та імпортозалежності, можливості використання міжнародного досвіду, а також розроблено інструменти імпортозаміщення і механізми державної підтримки. Зокрема, підтверджено доцільність часткової компенсації до 30 % вартості рибопосадкового матеріалу та до 50 % вартості рибогосподарського обладнання як економічного інструменту стабілізації виробництва та модернізації матеріально-технічної бази галузі. Загалом сформульовані у дисертації наукові положення та рекомендації характеризуються достатнім рівнем новизни, логічною послідовністю та належною аргументованістю і відповідають темі даного дисертаційного дослідження.

Дисертація містить значний масив статистичних матеріалів, які у поєднанні з теоретичними узагальненнями забезпечують цілісне та системне розкриття досліджуваної проблематики. Представлені у дисертації результати аналізу сприяють формуванню комплексного уявлення про об'єкт дослідження, а сформульовані висновки відзначаються логічною послідовністю, структурованістю та ґрунтуються на достатній аналітичній базі.

Аналіз змісту дисертації О. О. Шевеля дає підстави стверджувати, що отримані наукові результати є належним чином обґрунтованими, а їх наукова новизна підтверджується аргументованими положеннями та відповідною доказовою базою, представленою у дослідженні. Обґрунтованість висновків і пропозицій дисертанта підтверджується комплексною дослідницько-аналітичною роботою, застосуванням різноманітних методів аналізу статистичних даних, а також використанням методів дослідження, які відповідають поставленій меті, завданням і логіці роботи. Практичну цінність результатів дослідження засвідчують відповідні довідки про їх впровадження, що підтверджують обґрунтованість і достовірність викладених у дисертації наукових положень та рекомендацій, які мають як теоретичне, так і прикладне значення.

Аналіз структури та змісту дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 24 таблиці, 25 рисунків. Список використаних джерел налічує 158 найменувань. У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету та завдання роботи, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У роботі досліджено теоретико-методичні засади до регулювання аграрного ринку в умовах продовольчих викликів, узагальнено концептуальні підходи до організації

та регулювання ринку продукції аквакультури в системі аграрного сектору економіки та визначено механізми регулювання розвитку ринку продукції аквакультури із урахуванням економічних наслідків для галузі. У другому розділі проведено комплексний аналіз функціонування ринку продукції аквакультури в Україні та світі. Автором здійснено ґрунтовне дослідження ринкової кон'юнктури та формування пропозиції на рибу в аспекті розвитку галузі аквакультури в Україні та світі. Запропоновано інтегровані механізми регулювання імпортозаміщення продукції аквакультури на національному та міжнародному рівнях в умовах загроз продовольчій безпеці. Систематизовано зарубіжний досвід застосування інструментів регулювання ринку продукції аквакультури та обґрунтовано напрями імплементації його окремих положень у вітчизняну практику. Третій розділ присвячено обґрунтуванню основних напрямів регулювання ринку продукції аквакультури в умовах посилення проблем продовольчого забезпечення, зокрема виокремленню інструментів регулювання ринку продукції аквакультури з орієнтацією на імпортозаміщення в Україні. Загалом структура дисертації є логічно побудованою, зміст розділів відповідає поставленим завданням дослідження, а виклад матеріалу характеризується послідовністю та системністю. Висновки, наведені в дисертації, відображають глибину досліджуваної проблеми, логічно побудовані та містять аналітичні узагальнення й пропозиції автора щодо досліджуваної тематики.

Практичне значення й впровадження результатів дослідження. Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у можливості їх використання під час формування механізмів надання державної підтримки на рибопосадковий матеріал і обладнання для розвитку ринку продукції аквакультури та подолання продовольчих викликів, а також розроблення механізмів регулювання імпортозаміщення риби на національному та міжнародному рівнях в умовах загроз продовольчій безпеці.

Практична цінність отриманих результатів підтверджується їх використанням у діяльності профільних установ та галузевих організацій, що засвідчено відповідними довідками про впровадження, поданими у додатках до дисертації. Зокрема, результати дослідження використано під час підготовки пропозицій щодо забезпечення процесу модернізації економічного методу регулювання шляхом інтеграції аналітичних показників, цифрових сервісів та інформації про державну підтримку з метою переорієнтації державних закупівель на підсилення позицій вітчизняної риби та розвитку системи імпортозаміщення у рибному господарстві як інструменту та джерела достовірних даних щодо асортименту риби на ринку, її якості, сприяючи зміцненню виробничих потужностей національних виробників для забезпечення якісними білковими продуктами (довідка № 29 від 24.04.2026 р.). Окремі наукові положення та рекомендації автора було використано Державною установою «Методично-технологічний центр з аквакультури» Державного

агентства України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм під час підготовки пропозицій щодо стимулювання виробництва рибопосадкового матеріалу як базової ланки з метою імпортозаміщення (довідка № 02-08/145 від 28.05.2025 р.).

Результати дисертаційного дослідження також знайшли практичне застосування у діяльності Інституту тваринництва НААН, де використано рекомендації щодо надання державної дотації для відшкодування суб'єктам аквакультури, враховуючи залежність від кон'юнктури ринку, складність виходу на зовнішні ринки продукції аквакультури (довідка № 409-01/а від 16.12.2024 р.).

Водночас, окремі методичні розробки дисертації та теоретичні положення впроваджено у навчальний процес Національного університету біоресурсів і природокористування України під час викладання дисциплін економічного та аграрного спрямування, що підтверджує прикладну спрямованість дослідження та можливість використання його результатів у підготовці фахівців для аграрного сектору економіки.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження мають практичне значення, а їх використання у діяльності державних установ, галузевих організацій та у навчальному процесі підтверджує їх наукову обґрунтованість, практичну і прикладну цінність.

Аналіз публікацій автора за темою дисертаційного дослідження. Основні наукові результати дисертаційного дослідження О. О. Шевеля знайшли належне відображення у наукових публікаціях автора, що свідчить про їх достатню апробацію у фаховому науковому середовищі. За темою дисертації опубліковано 22 праці, з яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 8 методичних рекомендацій, 9 тез наукових доповідей.

У зазначених публікаціях висвітлено базові результати проведеного дослідження, зокрема теоретичні засади регулювання ринку продукції аквакультури в умовах продовольчих викликів, а також обґрунтовано еволюцію наукових поглядів на зміст теорії регулювання ринку продукції аквакультури та її специфіка на сучасному етапі подолання надзвичайних викликів. Окремі публікації присвячені дослідженню інструментарію забезпечення Збройних Сил України продукцією аквакультури через впровадження механізмів регулювання та оптимізації системи ланцюгів створення доданої вартості на ринку, пріоритетам політики забезпечення економічної безпеки машинобудівного комплексу країни для розвитку ринку продукції аквакультури й надання державної підтримки на обладнання. Апробація результатів дослідження здійснювалася також шляхом їх обговорення на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, де автор представив основні положення дисертації, що дозволило отримати фахову оцінку наукової спільноти та врахувати відповідні зауваження і пропозиції під час підготовки остаточного варіанту дисертації.

Таким чином, кількість та зміст наукових публікацій автора відображають основні результати дисертаційного дослідження та відповідають встановленим вимогам до апробації результатів дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Аналіз тексту дисертації свідчить про дотримання автором принципів академічної доброчесності. У роботі належним чином оформлено посилання на використані джерела, що підтверджує коректність використання результатів інших дослідників. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які подано здобувачем для публічного захисту.

Дискусійні положення та зауваження. У цілому позитивно оцінюючи високий теоретико-методологічний рівень представленої до захисту дисертації О. О. Шевеля, слід відзначити, що окремі її положення, підходи є дискусійними, потребують уточнення, більш глибокого дослідження та обґрунтування:

1. У першому розділі дисертації, підрозділ 1.2, ґрунтовно розкрито місце ринку продукції аквакультури в системі аграрного сектору економіки та запропоновано його авторське трактування. Водночас, на нашу думку, теоретичні положення дослідження набули б більшої наочності за умови графічного представлення основних складових ринку та взаємозв'язків між його учасниками у вигляді концептуальних підходів у схемі. Це сприяло б більш цілісному сприйняттю запропонованого автором бачення функціонування ринку продукції аквакультури.

2. Науковий інтерес становить обґрунтований у дисертації авторський підхід до застосування положень інклюзивної теорії зростання при дослідженні розвитку ринку продукції аквакультури. Водночас теоретичні положення дослідження набули б більшої прикладної завершеності за умови доповнення їх системою кількісних індикаторів, які дали б змогу оцінювати результативність інклюзивного розвитку аквакультури. Вказане створило б методичне підґрунтя для кількісно обґрунтованого оцінювання результативності запропонованих механізмів регулювання ринку продукції аквакультури, підсилило аналітичну складову дослідження та дозволило б у перспективі детально охарактеризувати взаємозв'язки між показниками розвитку галузі.

3. Позитивним аспектом дисертаційного дослідження є систематизація теоретичних положень щодо регулювання ринку продукції аквакультури та обґрунтування основних напрямів регулювання ринку продукції аквакультури на його функціонування і розвиток, зокрема нормативно-правового, економічного, адміністративного, екологічного, соціального та зовнішньоекономічного. Такий підхід загалом є обґрунтованим і дає змогу комплексно представити вплив заходів регулювання на функціонування досліджуваного ринку. Водночас наукову цінність одержаних результатів посилює більш чітке обґрунтування взаємозв'язку

між зазначеними напрямками та їх ролі у досягненні цілей аграрної політики щодо розвитку ринку продукції аквакультури.

4. Дисертація характеризується належним рівнем наукового викладу, послідовністю представлення результатів дослідження та логічною побудовою основних положень. Водночас в окремих фрагментах теоретичної та рекомендаційної частин простежується певна перевантаженість викладу складними синтаксичними конструкціями й деталізованими формулюваннями, що подекуди знижує чіткість сприйняття авторської думки. На нашу думку, окремі положення доцільно було б викласти більш лаконічно, з розмежуванням основних тез. Висловлене зауваження стосується переважно стилістичного оформлення матеріалу, має рекомендаційний характер та не впливає на наукову обґрунтованість одержаних результатів, їх теоретичну цінність і практичне значення.

5. У межах дослідження зарубіжного досвіду автором узагальнено практику регулювання ринку продукції аквакультури Норвегії, Канади, Японії та Чилі. Водночас, з огляду на предмет дисертаційного дослідження, доцільно було б конкретизувати можливості адаптації окремих зарубіжних механізмів регулювання до умов України та визначити пріоритетність їх застосування залежно від характеру продовольчих викликів. Окремої уваги заслуговує обґрунтування послідовності їх запровадження у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі з урахуванням необхідності нарощування внутрішньої пропозиції продукції аквакультури, зниження імпортозалежності та зміцнення продовольчої безпеки держави.

6. Окремої уваги заслуговують прогностичні положення щодо можливого зростання виробництва продукції аквакультури до 25 % за умови реалізації запропонованих заходів державної підтримки. Водночас для підвищення доказовості такого прогнозу доцільно було б детальніше представити вихідні припущення та чинники, за рахунок яких формуватиметься відповідний приріст виробництва. Це дало б змогу більш аргументовано оцінити вплив обсягів державної підтримки, інвестиційної активності суб'єктів господарювання і нарощування виробничих потужностей на очікуване розширення внутрішньої пропозиції риби та рибної продукції на ринку продукції аквакультури.

Наведені дискусійні положення мають переважно рекомендаційний характер і спрямовані на подальше уточнення та поглиблення окремих аспектів дослідження проблем формування конкурентоспроможності галузі аквакультури в умовах сучасних продовольчих викликів. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка є завершеним самостійним науковим дослідженням, містить належно обґрунтовані наукові результати та має вагоме теоретичне і практичне значення.

Загальний висновок. На підставі проведеного аналізу дисертації на тему: «Регулювання ринку продукції аквакультури в умовах продовольчих викликів» можна

зробити висновок, що вона є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання щодо обґрунтування теоретичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо регулювання ринку продукції аквакультури із урахуванням пріоритетів повоєнного відновлення України в умовах сучасних продовольчих викликів. Дисертація характеризується логічною структурою, належним рівнем наукової аргументації, використанням сучасних методів економічного аналізу та значним обсягом опрацьованих наукових джерел. Отримані автором результати мають наукову новизну, є достатньо обґрунтованими та достовірними, а також мають важливе теоретичне і практичне значення для регулювання ринку продукції аквакультури в умовах продовольчих викликів.

За змістом, рівнем наукової новизни, обґрунтованістю результатів, теоретичною та практичною значущістю дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Шевель Олександр Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент професор кафедри обліку і аудиту Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II, доктор економічних наук, професор Ніна ПОЙДА-НОСИК